

www.dereta.rs

Urednik
Zoran Bognar

Ivo Andrić

Priče o smehu

Priredile
Žaneta Đukić Perišić
Biljana Đorđević Mironja

Beograd
2018.
DERETA

© Zadužbina Ive Andrića, Milutina Bojića 4, Beograd
© Ovog izdanja DERETA

PROBA

Župnik je sazvao „sijelo“. Po načinu kako je pozvao zvaničnice i kako je smišljao čime će ih bolje ugostiti, moglo bi se reći da je neobično druželjubiv, da uživa u gošćenju i nalazi zadovoljstva u zadovoljstvu drugih. I njemu samom izgledalo je tako, dok je već nekoliko dana unapred spremao kuću za večerašnji prijem. Jer, župnik nije poznavao sebe. A i kako da se čovek poznaje kad u sebi nosi toliko suprotnosti? Urođene i stečene osobine se u njemu sukobljavaju, a iz mesta sukoba niče i polazi često treća, nova osobina. On, na primer, nije voleo ljude. To je onako uopšteno kazano, jer svi mi i volimo i ne volimo ljude, već prema uslovima i prilikama, ali župnik je po svemu spadao u onu kategoriju ljudi koja manje oseća, a ukoliko oseća, oseća više i življe za sebe i svoje nego za druge. Bio je čovek slabo razvijene mašte, i već po tome nesposoban da se dublje zamisli i uživi u položaj drugog i drugačijeg čoveka. Njegova pobožnost bila je malena i formalna, jer je takva bila i njegova vera, više neka vrsta nasleđa i navike nego plod osećanja ili čak misli. Ali zato je njegov razum bio jak i njegov praktični smisao velik i gotovo nepogrešan. Bio je Hercegovac, a Hercegovina, naročito južna i jugoistočna, ima po pravilu dobar soj ljudi. To je zemlja sa mnogo kamena a malo svega ostalog, ali to malo što rodi hranljivo je i plemenito, i sa vodom i vazduhom daje zdrave i razumne ljude. Oni su više skloni računu

nego osećanju, ali njihova je računica tako dobra i sigurna da su redovno i korisniji i prijatniji i celini i pojedincu nego mnogi osećajni ljudi zamagljena razuma i naopake računice. Ta hercegovačka pamet pomagala je i župniku, i vrlo često, kod unutarnjih sukoba i kolebanja, menjala mnogo crtu njegovog karaktera na bolje i na lepše.

S druge strane, kaluđerski život razvio je u njemu, kao što često biva, bar u nas, neku vrstu hladne i mehaničke čovečnosti, to jest spremnost da radi za ljude i da ih pomaže, ali na odstojanju, gledajući u njima više vernike i pastvu nego sebi potpuno ravna stvorenja, a dodir s Turcima i sa domaćim ljudima svih vera, sa sela, iz čaršije ili iz vladajućih krugova, samo ga je utvrdio u tome. Zatim, fratarska disciplina, koja u Bosni nije laka ni malena, a koje se on, pored sve svoje prilično slobodne i nezavisne prirode, morao bar uglavnom pridržavati, nametala mu je od dečačkih godina razna i ne mala odricanja; ne mogući da ih pregori i „bogu posveti“, kao što bi trebalo, on ih je stavljao na konto svima drugim ljudima i tako smatrao pomalo ceo svet svojim dužnikom.

Ali ako župnik nije naročito voleo ljude, on isto tako nije voleo ni samoću. Sukob između ta dva protivna osećanja i stalno talasanje u borbi tih osećanja određivali su njegovo držanje prema ljudima. Već prema tome koje bi od ta dva osećanja trenutno nadvladalo, župnik je ili bežao od ljudi i grubo ih odbijao od sebe, ili išao među njih i pozivao ih k sebi.

I u svemu ostalom bilo je tako. Po prirodi štedljiv, i to tako da je ta štedljivost s godinama već naginjala ka tvrdičenju, župnik je u svemu mnogo više voleo da prima nego da daje. Ali on je bio u isto vreme i sujetan, a jedna od njegovih sujeta bila je i to da je voleo da ga ljudi smatraju nesebičnim i darežljivim. Usled toga dešavalo se da je u očima ljudi

izgledao čas kao čovek široke ruke i darežljiv, a čas tvrđica i sebičnjak. Već prema tome da li je slušao glas svoje sujete ili svoje prave prirode. I kad bi mu njegova škrtost dala da bude onako i onoliko darežljiv kako njegova sujeta želi, to bi nesumnjivo bio jedan od najgostoljubivijih ljudi u Sarajevu. Ali nevolja je u tom što mu njegova škrtost strogo zabranjuje ono na šta ga njegova sujeta neodoljivo goni. A on sluša i jednu i drugu. I zato se u njemu stalno vodi i talasa borba između bojazni da u očima ljudi oko sebe ne bude ono što jest, to jest tvrđica, i želje da izgleda ono što nije, to jest darežljiv. Samo, nevolja je opet u tom što on svoju sujetu sluša kad obećava darove i poziva goste, a svoju škrtost kad stvarno dariva i dočekuje.

Pa ipak, on nije žalio truda ni troška ni vremena kad je trebalo zimi prirediti *sijelo*, pozvati i ugostiti koga iz konzularnog kora ili od viših osmanlijskih činovnika, ili ponekog od uglednijih građana ili od *sabraće*, popova ili slobodoumnije uleme. Tada je nabavljao duvan i vino iz Hercegovine, limunove, pomorandže i narove iz Dubrovnika, sam je svojim rukama kiselio i pretakao *ardal* i razne turšije, kao što je sam rezao fino sušenu pršutu, tvrdeći da ženska ruka nije za taj posao. I kad bi sve što će izneti gostima bilo još za videla spremno, pažljivo poređano i čisto zastrto, sam je obilazio sve i još jednom pregledao i određivao red kojim će se iznositi, i ne samo da nije žalio nego je, naprotiv, bio dirnut i radostan, kao da će tim đakonijama neko njega pogostiti i kao da sluša hvale kojima će ga njegovi gosti večeras obasuti. A od toga je svakako osećanje žaljenja, štednje ili tvrdičenja bilo, kao pod anestezijom, i umrtvljeno i ustupalo mesta osećanju slatkog zadovoljstva samim sobom i velike gordosti zbog reputacije čoveka koji voli da pogosti i ume da dočeka.

Tako nas, u tome kao i u svemu ostalom, suprotna osećanja koja žive i dejuvuju u nama pretvaraju čas u tvrduce i sebičnjake, čas u darežljive i druželjubive ljude, već prema tome koje od njih pretegne, i tako se u krugu ljudi među kojima živimo stvaraju o nama podvojena mišljenja, prividno suprotna, a u suštini podjednako i tačna i netačna.

Župnik je sazvaio goste za prekosutra, to jest za subotu, „odmah poslije akšama ili po *alla franca* računu oko sahata sedam“. Pozvaio je pet do šest stranaca, konzularnih činovnika ili Osmanlija, i isto toliko domaćih uglednih ljudi ili sveštenika raznih vera. Pre nego što je uputio pozive, dugo je razmišljao koga sve da pozove.

Nije lako ni jednostavno sastaviti petnaestak ljudi tako različitih po položajima, poreklu i po veri, po karakteru i shvatanjima. A jedna od župnikovih ambicija bila je u tom da sijelo bude harmonično, da se gosti osećaju prijatno i da budu domaćinu zahvalni što im je omogućio korisne susrete i razgovore.

Sami šefovi konzulata dolaze retko i samo izuzetno na ta sēla, naravno ne stoga što im se ne dolazi, nego što bi to bilo protivno utvrđenim običajima i što takvu posetu čuvaju kao odlučan potez za izuzetne prilike. I turski visoki dostojanstvenici dolaze retko, ali za to nema nikakva reda ni pravila, jer svaki postupa prema svojim shvatanjima, svom vaspitanju i računu. Bolje se odazivaju domaći ugledni muslimani, naročito oni mlađi i gipkiji, a još bolje popovi i građani drugih vera.

Svi župnikovi gosti delili su se na dve kategorije: na one koji spadaju u Veliku sobu i one koji su za Malu. Gornji sprat župskog doma, nazvanog „fratarska kuća“, i nema u stvari više nego te dve sobe, koje se za takve večeri naročito zastru i urede.

U Sarajevu nije bilo drugih franjevacu osim fra Grge, koji je ne samo sarajevski župnik nego i neka vrsta diplomatskog agenta za vezu sa najvišim turskim vlastima i stranim konzulima, i njegovog kapelana, ali su zato bili česti gosti fratri iz manastira ili ostalih mesta po Bosni. Tih dana, kad je već bio sve uredio za veliki subotnji prijem, stigla su župniku iznenada u goste tri fratra. Najpre fra Serafin Begić, zvani Bego, i fra Luka Bošnjak iz kreševskog manastira, a sat-dva iza njih Rafo Kustudić, župnik na Kiseljaku.

Župnik se obradovao gostima, ali je, po njegovoj navici da brzo i unapred misli, postavio odmah pitanje: šta će i kako će sa fratrima ako ostanu do subote, kao što će vrlo verovatno ostati, koga će u Veliku a koga u Malu sobu, a koji možda nije uopšte za prijem.

Najlakše je za fra Rafu. To je stasit, već malo ugojen čovek. Sve je na njemu snažno, mirno i skladno. Neobično bela koža i oboreni brkovi, guste obrve i bujna gavranski crna kosa daju kontraste neobične lepote. Beli zdravi zubi i smeđe oči, koje s vremena na vreme obasjava osmejak bez grimase, daju tome pravilnom licu nešto živosti i topline. Fra Rafo niti mnogo govori, niti šta naročito kaže kad progovori svojim dubokim glatkim baritonom, koji kao da je naročito usklađen sa celim tim lepim i snažnim telom. U svojoj muškoj lepoti, koju nikad ne remete ni igra temperamenta ni napor neke naročite misli, on je dovoljan sam sebi kao što je i sva okolina zadovoljna njim. On po liku i držanju sasvim pristaje za Veliku sobu. Nešto je teže za fra Luku. Kršna ljudina, sa neprirodno produženim nosom, sav crn, dlakav i rutav, visoka rasta i skromne pameti, on je poznat po tome što može mnogo da pojede i voli začudo mnogo da spava. On, pravo govoreći, nije po svojim osobinama ni za jednu od dve sobe, „nije za pokazivanja“, kako se izražavao

župnik, u razgovoru sa samim sobom, ali isto tako je sigurno da neće ništa pokvariti ako prosedi to veče među gostima, naravno u Maloj sobi, i nepomičan i nem.

Župniku ostaje da reši jedno jedino, ali zato teško pitanje: šta da radi sa fra Serafinom? A nije se to pitanje postavljalo pred njega samo danas i samo povodom sêla, nego već mnogo godina i u mnogim prilikama on se pitao u sebi: šta da radi sa fra Serafinom? A to se oduvek pitalo i celo starešinstvo Reda, i gvardijani manastira i župnici kojima je fra Serafin dodeljivan na službu. I pitaju se i dan-danas. Šta da se radi sa fra Serafinom?

Siroče iz ubogog i zabačenog sela Bosanske Krajine, on je odrastao i školovan u manastiru Plehanu. Kad je došao u Plehan, to je bio plav, sitan i belolik dečak prčasta nosa i smeđih očiju, bojažljiv i povučen u sebe. Zvali su ga Markan i voleli svi odreda, naročito zbog njegovog divnog glasa i finog sluha. Kad je stupio u Red, primio je ime Serafin, ali ubrzo su svi uvideli da nikad jednom fratru njegovo redovničko ime nije manje odgovaralo nego ovo „malom Markanu“, i da otkad se pamti nije bilo tako nemirnog fratra i takvog veseljaka i obešenjaka kao što je plehanski Serafin. Ipak su ga, sa ostalim bogoslovima, poslali u Mađarsku da završi studije. Bogoslovske predmete je učio nešto slabije, ali je bio prvi u latinskom jeziku, i njegovi pečujski profesori smatrali su da je šteta da se takav latinac vrati i da učma negde u Bosni. Međutim, starešinstvo nije htelo da čuje o daljem ostajanju u inostranstvu: ono je bilo obavešteno da je fra Serafin, na štetu školskih predmeta i dobrog vladanja, naučio da svira sve moguće instrumente, da igra čardaš i peva mađarske pesme, i to i takve od kojih pečujске snaše crvene iako se prave da ih ne razumeju. Nije bilo igre ni veštine u kartama koju on nije znao.

Ipak, iskrsla je neka neočekivana prilika i fra Serafin je otišao i u Italiju, ali tu je proveo svega nekoliko meseci.

A kad se vratio u Bosnu, to je bio omalen i debeljušan fratar, sa nepravilno podstriženim vencem nemirne i neposlušne kose, sa do nevidljivosti retkim plavim brčićima i jakim naočarima na kratkovidim ali sjajnim i živim očima. Tek tada su starešine mogle da vide šta se napravilo od onog tihog i povučenog Markana, i kakve će muke imati Red sa njim i on sa Redom. Odmah se pokazalo da je teško naći za njega posao u manastiru, jer je tu kvario red i kršio disciplinu, a još teže negde na župi, izvan manastira, jer je i suviše voleo da se druži sa svetovnim ljudima, naročito sa muslimanskim varoškim meraklijama i veseljacima koji su ga cenili i priznavali zbog njegove duhovitosti, njegovog lepog glasa i sviračke veštine. Tada je među fratrima stekao nadimak Bégo.

Zbog te njegove slabosti za turske reči, pesme i običaje, braća su ga često peckala i zadirkiivala. Voleo je vodu i čistoću čudnom i skrovitom strašću. Često se kupao, i po nekoliko puta na dan prao i umivao, i usred zime, a zadirkivanja zbog te svoje „slabosti“ podnosio je strpljivo, gotovo bez pogovora, što inače nije bio njegov običaj. Čim stanu da ga traže zbog nekog posla ili zbog molitve, odmah neko dovikne: „Pogledajte u avliju, sigurno je na česmi, uzima avdest.“ Fratри su često u grupi izlazili na doksat i gledali ga kako se pere. Habit mu zagrnut do pasa, preko ramena peškir, sapuni se, ispira glasno nos i grlo i pri tome dahće: oh, oh, oh, ah, ah, ah! Kao da razgovara sa vodom. A kad se vrati, sav je rumen i još zanesen od samo njemu poznatog uživanja.

– Sabah hair olsun, Bego!

– Uze li avdest, Bego, imana ti?

– Proficiat!¹

Ali on obično ne odgovara na ta bockanja; samo kad neko prevrši meru, on se obrecne na njega.

– Šuti ti, uljepe jedan! Miliji je Bogu okupan i umiven grešan čovjek, nego deset takvih pobožnjaka i peksina kô što si ti.

A kad počnu da ga kore ili zadirkuju zbog pića i zbog akšamluka sa derventskim begovima, on skrušeno priznaje svoju slabost, ali ako se nađe neki od fratara – a to ponajčešće neki iz Fojnice ili iz Guče Gore kraj Travnika – on odmah zaboravi svoje kajanje.

– Nemoj ti da me vučeš za jezik, čuješ! Od tristo godina ima u nas poslovice za naša tri manastira: Kreševljaci iju, Fojničani piju, a Travničani kriju. Ja, bèli, ne krijem. Radujem se svakom zalogaju, svakoj pjesmi, i svakoj kapi vina. I kad popijem čašu, ja je dignem da je svak vidi, i kucnô bih se s cijelim svijetom da mogu. A vas ima koji povazdan hodate presamićeni, oboreni očiju i s rukama u rukavima, a uveče unosite po pun bardak rakije u ćeliju, pa poslije ne znate gdje vam je glava a gdje su vam noge...

– Polako, Bego! – umiruje ga jedan stariji fratar.

– Šta „polako“? E, neću polako! Ja jesam i crn i grešan i primam svako pokaranje od boljih od sebe, ali ne dam da mi ovi mjere korake i broje čase, hipokriziju im njihovu travničku!

U stvari, za fra Serafina se i ne bi moglo kazati da je neka teška pijanica ili nepopravljiv kockar, još manje da je neki razvratnik, isto kao što bi laž bilo reći da ne voli da popije, da posedi i zapeva u društvu, da promeša karte ili zametne ma koju drugu igru u kojoj se kleta kockarska sreća igra

---

1 Proficiat – Nazdravlje!

sa čovekom, dok čovek misli da se igra sa njom. I sve bi se te mane i slabosti nekako pokrile, oprostile, a s godinama i smanjile, da nije fra Serafinovog oštrog oka i opasnog jezika, njegove đavolske veštine da na svakoj stvari, u svakom čoveku i svima njegovim postupcima odmah otkrije ono što je neprirodno, neiskreno, i da nije, u isto vreme, njegove potpune nesposobnosti da to što je primetio zadrži za sebe, da ne kaže i ne pokaže drugima. Njegov dar oponašanja bio je tako razvijen i tako savršen i duhovit da bi polumrtva čoveka naterao na smeh. Sve su to opasne sposobnosti i u drugom svetu, a kamoli u ovom našem, u kome ljudi, u većini, vole da se smeju drugima, ali se boje podsmeha i karikature gore nego sablje i manijački mrže onog ko se na njihov račun našali.

Zbog svih tih svojih mana i osobina fra Serafin je, u toku godina, mnogo prepatio i još više glavobolje zadao svojim starešinama. Bio je mnogo opominjan i prekorevan, često kažnjavan. Bilo je slučajeva, i to ne jedan, kad se čak postavljalalo i pitanje njegovog ostanka u Redu. Pred tom mogućnošću, fra Serafin bi se istinski uplašio i popravio, ili bar iskreno obećao da će se popraviti. Takav kakav je, on je bio privržen svome Redu, i to više nego što bi iko mogao poverovati, više nego što je to i sam slutio, i istinski je želeo da živi pod tim starešinama kojima je često dosađivao, sa tom braćom sa kojom se toliko prepirao, i da umre, kad red dođe, u jednom od tih manastira o čiji se red toliko puta ogrešio. I kad bi mu zapretili tom najtežom kaznom, on je molio da ga kazne svakom drugom kaznom, i najstrožom, samo da ga trpe među sobom.

– Nemojte, braćo i poštovani oci, molim vas. Našem Redu treba jedan grešnik, ako ni rad čega a ono radi primjera, a gdje ćete naći boljeg od mene? Ajde, recite!

SADRŽAJ

PROBA	5
NAPAST	37
ŠALA U SAMSARINOM HANU	47
U ZINDANU	67
PRIČA	75
LOV NA TETREBA	81
BARON	90

Ivo Andrić
PRIČE O SMEHU

Za izdavača
Dijana Dereta

Korektura
Spomenka Tripković

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-173-9

Tiraž
500 primeraka

Beograd 2018.

Izdavač / Štampa / Plasman
DERETA doo
Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd
tel./faks: 011/ 23 99 077; 23 99 078
www.dereta.rs

Knjižara DERETA
Knez Mihailova 46, tel.: 011/ 26 27 934, 30 33 503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-32

АНДРИЋ, Иво, 1892–1975

Priče o smehu / Ivo Andrić ; [priređile] Žaneta Đukić
Perišić i Biljana Đorđević Mironja. – 1. Deretino izd. –
Beograd : Dereta, 2018 (Beograd : Dereta). – 99 str. ; 21 cm

Tiraž 500.

ISBN 978-86-6457-173-9

COBISS.SR-ID 260121100